

ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKROKSTS

Nr. 40 (85)

1996. GODA 1. NOVEMBRIS

CENA 5 SANTIMI

HRONIKA

J. E. VEISKUPS JEZUPS RĀNCĀNS

P. GLEIZDĀNS

IEVIRZES NOVADA POSTSOCIĀLISMA MĀKSLĀ

Plašā Latgales mākslinieku darbu izstāde Rēzeknes kultūrvēstures muzejā (direktore H. Bernāne) reflektē 1936. gada kultūrlīniju ar tā laika drukātā vārda vēsturisko izziņu, slavenāko Latgales profesionālās mākslas klasiku F. Varslavānu, A. Egles, V. Kalvānu, L. Tomašicku gleznu skati.

Novadā populāri mākslas veidi: elles glezniecība, akvarelis, keramika, stājgrafika, kupli pārstāvēti visās ekspozīcijās zālēs. Salīdzinot izstādē redzēto un domājot par profesionālās mākslas veidu daudzveidibū novadā, individuālo stilu, mākslu sintēzes problēmām, postsociālisma mākslas iekļaušanu kopīgajos kultūras attīstības procesos, ekspozīcijās gribas redzēt to mākslinieku sniegumus, kuru radošie darbi iesaknējušies rajonu, pilsētu kultūrdzives aprīte: tekstilmākslinieku I. Linartes-Ružas, I. Ratnieces, I. Spradzenko, tēlnieku A. Rāncānu, M. Kalniņu, I. Ewaldes, I. Folkmanu, interjera mākslas dizaineru A. Pigožnu, A. Punduru, S. Serkova, metālmākslinieku N. Kudiņu darbus.

Spiļga, tradīcijām bagāta novada latvisķas glezniecības skola spējusi saglabāt reālo dzīves izjūtu. Icerēto sīzeti radošā improvizācijā nenoliedz sabiedrisko sociālo attiecību atspoguļojumu. Latvisķas mākslas principu izvērtēšanā, tāpat kā trīsdesmitajos gados, mūsdienu autori vairāk vai mazāk tuvojas Rietumeiropas modernākajām mākslas tendencēm.

Starptautiskās Mākslas asociācijas Latvija 1313 pārstāvji, republikā un Eiropā pazīstami Mākslas akadēmijas profesori O. Zvejsalnieks, G. Krollis, J. Pigožnis, A. Stankevičs un keramike I. Krolle, Daugavpils un pašāmājā mākslinieki, savienības biedri Latgales mākslinieku darbu izstādē eksponētajos darbos idejas interpretē bez steigas un mistikas. Tēla izteiksmes kopumu realizē mūsdienu nacionālās mākslas likumsakarībās.

Osvalda Zvejsalnieku optiālā spēku izstāde gleznojumi («Rēzekne zilā», «Saulainais pagalms») izteiksmes līdzekļu sistēmās paceļas pāri dabas ilustratīvajām glezna kompozīcijām saturo struktūrām. Neatkarīgajama personības intuīcija ārejās pasaules uztverē pretējo krāsu izmeklēta attiecību nezonāk pretrunā ar subjektīvo emocionālo izjūtu, planētas dzīves objektivitāti.

Glezna («Vecās dzirnavas Krāslavā») fakturīvīmā J. Pigožnis, izvelejot krāsu optisko sajaukumu, iztēles identitātē un savā rokrakstā, plenēriskā svāigumā un sniegumā glezno tautas būves bez sentimentālitātes. Balto bīdelēto miltu putekļu piesātinātā atmosfēra it kā vibrē

19. oktobris — 85 godu jubileja (1911) literatam un sabīdriskam darbinākam Jōnam Cybuļskam. Dzimis Nautrānu pogosta Dekterūs, beidzis Aglyunas gimnaziju, 1939. godā kūpā ar V. Lōci organizēja latgaļu grāmotu izdūšonu. Kara beigās depoātās uz Sibīriju, kur sešus godus pavadēja spaidu dorbūs. Sadarbeibā ar tēlnīkiem B. Buli un O. Velikanu panocīs kopu pīminekļu uzstādeišonu A. Jūrdžam, P. Miglinikam, brōlim Skryndom, A. Brokam un V. Seilei.

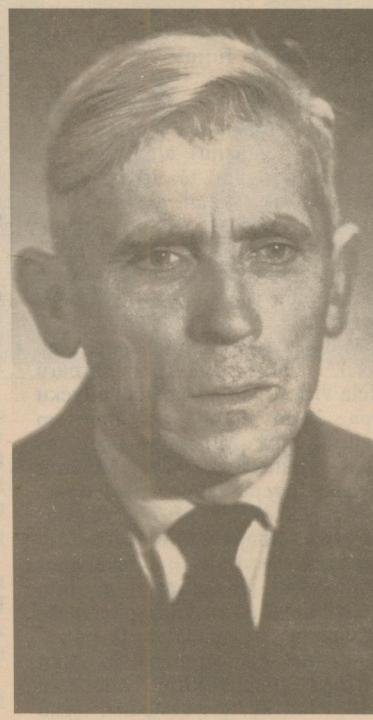
25. oktobris — pyrms 110 godim (1886) Nautrānu pogostā dzimis veiskups Jezups Rāncans. Aktīvi pīsadalēja 1917. goda Latgolas kongresā, beja vysu Saeimu deputats, 1918.—1944. godū vadēja katolu goreigū seminaru. 1944. godā devēs trymdā, kur ceinejōs par Latvijas valsts atjaunōšonu. Ir daudzu goreiga satura grāmotu autors. Myra Amerikā (1969), urna ar pīslim pīrvasta uz Aglyunas baziķas kriptu.

«TĀVU ZEMES KALENDARS»

VEISKUPA DZEIVES CELŠ

Veiskups Jezups Rāncans bez sova augstā bazneicās omota beja arī tautas vālāts pīrstōvs vysōs četrōs Saeimōs, jam ir sova vīta un nūzeime latgaļu vēsturē. Dzimis 1886. goda 25. oktobri Nautrānu pogosta Lyuzinīkū, mōcējīs vītejā tautskūlā, dzeivōjis un mōcējīs Nikodema Rāncana internātā Pīterpili, nu 1905. leidz 1911. godam beja goreigū seminaru audzēknis Pīterpili, kur par inspektoru dorbōjōs Kazimers Skrynda, vējok — goreigājā akademijā,

Nobeigums 2. lpp.

JĀNS CYBUĻSKIS

iztēles tiešumam, sākas jaunavas stratēģiskie izdomas virzieni vai trūdešanas traģiskais process?

I. Didriksone reproducē dramatisku, eksplozījai nolemotu sižetu. Smiekligumā un svinīgumā, neizsležot dramatismu, izjūtam dzīvības stīgu un asiem akmeniem līdzīgu likteņu taku.

Glezniecības klāstā netrūkst meistariņu akvareli. J. Unda tītību un spēkus smejas novada aina vās. E. Paurai vairāk rūp brīvi akvarelei ziedi, rudens augli. V. Paura daudzskaitainais talants skafītāju pīrsteidz ar jūras, dzimtās Rāzinas vēju un skaistuma varenību. Ridzīniece S. Orbīdāne sevi izsaka, akvarelejot Jaunagnas plāvjas, daugavpiliētis I. Sāšas sīrds prasītā māksla sniedz dzīdu akvareļgleznojumu.

A. Stankeviča estētiskajā litogrāfijā — lielās dzīves patiesība, 16 aina — cilvēka dzīves, Dieva, dzimtenes milesība. Ir cilvēki, kuri jāpārā reliģiju uzskata par skaistuma kultu, analogi gribētu attiecīnāt arī uz profesora sniegumu (Astrida Beināre «Rīgas Dievmātes klostēris»). V. Ivanova zīmuli veidotās vīrijas ieinteresē ar vīsu nelogisko, sīzētiski nesaistītu, nejausošu, tomēr tēlotājas mākslas kompozīcijas likumiem atbilstoši.

Savdabīgā autortehnikā J. Gailums stāsta dēlam un cilvēci, pasaulei savu redzējumu, ciklā centrālās lāpās («Kristus gaisma», «Svētība») apzinās katoļu lūgšanu tradīcijas, mākslu uztvert sevī garīgo gaisotni. P. Ostapcevs estampos tuvinās skafītājam, idealizējot pīlsētskātus, kurus redz ik dienu. L. Daugule Latgales ciklā atkāpjās no strikti mēlnās krāsas, skaistuma izprane viņai, kā jau magistratūras studentei, pienākās apzināta, saisīta ar vidi, tiro dienas gaismu attīriņiem rastrotiem toniem. I. Puplovska ar jaunās mākslinieces aizrautību, netraucējot darbam pie mākslas maģistres disertācijas, zīmē un varē ar V. Kries poēzijas mōsviem («Un

tālēs zilās es aizeju»), I., II., III.

I. Krolles skulpturālie, šamota masas majestātiskie mūzu tēli mirdz dārgakmenī cerībās, polāvības un atmodas gaismā («Renesanse»). Mainoties skata punktiem («Madonna») zeltainā madonnas seja pārvēršas skautnē, nesasniedzamajā virsotnē. Mākslinieces izjustie tēli Dzejas dienu izskanā asocējās ar Raina karajmeitas senatnīgo, spēcinošo romantikas auru, nāk vīrs zemes ar savu izjūtu rezonānsi un sievietes tēla skaistuma renesansi.

Gadi, gadsimti gatavojas aiziet, bet Latgales tēlotājmāksla paliek pie cilvēka.

SEMINARS LAUKSAIMNĪKIM UN VYSIM CYTIM

Latvijas Zemnīku savīneiba šo goda 26. oktobrī Baltijas MIS, Cāsu rajona Prīkuļū, organizēj seminaru «Baltijas valstu breivōs tērdzīceibas leigums ar lauksaimnīceibas precem: problemas un tūs rsynījums». Šo pasōkuma mērķis ir dūt leiguma analizi un seikoku skaidrījumu tai situacijai, kura Latvijā veidots ar 1997. godu, kod stōsīs spākā šis Baltijas valstu breivōs tērdzīceibas leigums. Ar ziņojumim uzastōs Zemkūpeibas ministrijas vadeiba un vodūši specialisti, gan vērtē šū leigumu, gan mēgnīs prognozēt, kai tod atsateisteis lauksaimnīciskā ražošona. Dūmojams, ka šys seminars paleidzēs zemnīkim lobīk orientētā jaunajā situacijā un leidz ar tū veikt napīcīsamū pīrsakortōšonu.

Seminārā pīkrituši uzastō kooperacijas valsts ministrs Atis Slakters, Zemkūpeibas ministrijas valsts sekretārs Jāns Lapše, Lauksaimnīceibas departamenta direktors Jāns Kuzma, Ražošanas prognozeišanas un finanseišanas departamenta direktore Irina Pilvere, profesors Arturs Boruks.

Seminara laikā dorbōsis ari tradicionalais Mōrteņīnas tērgs, MIS byus slaukšanas un pīna dzeseišanas īkōrtu izstōde. Seminars nūtiks MIS sēžu zālē ūtrajā stovā.

PROF. V. VALEINIS

BYUS ANTOLOGIJA

Lelu un svēteigu dorbu uzajāmuši profesors Vitolds Valeinīs un rēzēknīts Eduards Kozlovsks (juniors) — sagatavōt un izdūt latgaļu dzejas antologiju. Īcarāts, ja jīmā vītu varātu ijmīt vysi, kaut cik Latgolā pazeistami dzejnīki, nasaskotūt uz tīm, kuri jau sej nūdrūsynōjuši sev vītu nūvoda kultūrvēsturē, bet ari jaunōkōs paaudzes, un pavysam jauni. Šym nūlyukam profesors vysim potencialajim šo krōjuma autorim aizsyutējis vēstules ar lyugumu pīgōdōt fotografijas, dažus biografiskus datus un dzejūlus jaunajā ortografijā.

V. VALEINIS

Jezupa DANOVSKA foto

AVIŽU DAUDZ — ACIS ŽYLBST UN GOLVA IT RINČI! BET «ZEMTURS» IR VĒNEIGO AR LATGOLAS DVĒSELI, JO TU SEVI UZSKOTI PAR LATGALI UN LATGALITI — AIZEJ UZ POSTU UN PĀSYUTI!

E. KOZLOVSKIS (JUN.)

LOBĀKAIS STORP LIRIKIM

*Es asu tikai pōrejūša parōdeiba.
Kod pavīksit zam munas dzeives
nūrēkina streipi, tod redzēsit, cik
moz par mani zynat.*

Arija Elksne
(Nu «Dzimtines kalendara»,
1984.)

Ar popularū dzejniķu Augustu Eglōju (Ciprijanu Pokrotniku) mani īpazeistīnāja tō laika latgalīšu kulturas darbiniks Stepons Seijs 1935. godā. Tymā laikā pastōvēja irodums vysmoz reizi godā reikot tai saucamūs latgalīšu rakstnīku cēliņus Reigā un Rēzeknē, kurus par sovu pīnokumu apmeklēt uzskatēja ikvīns tō laika rakstnīks. Vysbižōk ūaudi sareikojumi nūtyka Rēzeknes komercskūlā un skūlōtōju institutā, kuru sovā laikā (tikai zam cyta nūsaukuma) beja beidzis ari Augusts Eglōjs. Pyrmals jō dzejūļu krōjums «Dzīsmes rudiņa saulei» dinas gaismu īraudzēja 1936. godā un gyva lelu pīkrisšonu, dreizi vīn tyka izpērkts.

Poša dzejniķa biografija beja ļūti

sarežgeita, tōpēc jū ari pīmīneši eisumā, garamejūt.

Kai zynoms, jys dzimis Bēržiļs pogosta «Leidumnikūs» zemnīku giminē 1904. goda 4. oktobrī. Pēc vītejōs skūlas beigšanas īastotā Rēzeknes skūlōtōju institutā. Pēc tam kaidu laiku strōdōja par skūlōtōju, paraleli vaļas breižūs nūsadorbōja ar rakstnīceibū.

1994. godā, kod latgalīšu sabīdreiba gatavojos atzemēt dzejniķa 90. dzimšanas godskortu, nu Salaspīls pīnōce sāru vēsts. Nadadzeivōjis tikai 2 dinas leidz sovai jubilejai, dzejniķs aizgōja Diva mīrā un paglobōts Salaspīls kopū. Vēl 1983. godā, poša dryumōkajā laikā, dzejniķs ar draugu paleidzeibu tūmār paspēja izdūt sovu utrū dzejūļu krōjumu «Vakara dūmakā zīlgā». Pagōjušājā, 1995. godā Latgolas Kulturas centra izdevnīceiba laide klajā jaunu Augusta Eglōja dzejūļu krōjumu ar nūsaukumu «Varaveiksna», kurā sakūpōts lelōkais vairums nu jō dorbiem. Vīns nu tīm:

PIETERS GLEIZDANS MÖKSLINĪKA MAGISKĀ BEZGALEIBA

Rēzeknes Augstskūlas izstōžu zālē, jaunō studiju goda sōkumā, atklōta gleznōtōja, Latvijas Mökslinīku savīneibas bīdra Vladislava Paura dorbu izstōde. Autora pādejūs godu akvareļu eksposicija vīnōtā rudiņa krōsu simfonija, dzīmtōs dobas izjyutu emocionalais snīgums ļūti profesionāls, naīrosts un reizē efekteigs talanteiga mökslinīka daiļradē. Akvareļgleznōs atkōpe nu realistikōs, fotografiskōs manires

tyvōs kompozīcijas gleznōtas līriskōk, bārnu dīnu sejtāvu lapnumi dyžkuki izaug austrumnīciskā drūsmē, tymsu krōsu breivā izplyudumā, stōfažu ainovōs — lauku cylvāka myuža rytums.

Mökslinīka magiskā bogôteiba ir sova dvēsele, akvarelista rūkroksta sovdabeibas, emocionalais daiļrades linijas pamata ir virtuoži, sovlaiceigu krōsu nasūšo yudiņa kusteiba vīsa gleznas kompozīcijas lopā. Akvareļkrōsas plyuduma radeitōs bogôteigis nianases vairoj cereibas, mōkslas

dobas attālōšonā. Godsymta meis-tars dobas nūvārōšonas procesa spylgtā pōrdzeivōjumā lelōkū tīsu gleznoj «ala prima» metōdē, tīs ir, vīnā dorba seansā veidoj gleznas kompozīciju un idealū, fantastiskū tonalū rysynōjumu.

Eksponātūs dorbus piļneigōk uztver ekspresivōs gleznīceibas cīnātōji, bet tādu augstskūlas studentu kuplajā saimē pīteikams pulks. Klusajōs dobos krōsu plyudumu pakļauj zeimējuma akcenti. Rēzeknes azara krostu ainovu gleznōjumi koloristiski leidzvoroti, leita mōkuni, rudiņa vēju saturāti un šķerti akvareliki meistareigi, nūleist pīri saimnīku nūvōktim teirumim. Dominej pīsotnītās tīmsi bryungonsorkonas tōpkortās sovā saules zaltōtajā atspulgā. Paskorbi izskolotōs gaišos gaismas izceļ pakolnus, zemes kūpēju bogôteibū ar laikmata socialū raksturōjumu. Monohromom krōsu gammom

izjyutu auru, uzvandej eksotiskas nūjausmas. Šķit, teiši yudins dinamikā tvartō krōsas energiā, regularitate, precizitāte, gleznas uzbyuves skaideiba, vīglums un papeira boltums, kas kōpynojoj jyuteigumu, goreigū gleznīciskū patīsei.

Saleidzinojūt dobas ainaviskū uztveri V. Paura 1987. goda personalizstōdē ar šīmā skotomū, var sacynōt, ka autora ūta kļivuse atraiseitōka, breivōka pōrdzeivōtō efekta atyudiņōšonai tūnu izmāklatājōs nianšēs.

Rēzeknes Augstskūlas lektora, mōkslas magistra Vladislava Paura gleznīceiba dzeivoj leidza laika pulsām, Austrumlatvijas akvarelistu vidē izacej ar tonalōs ekspre-sivōs gleznīceibas kulturu, naatkareigu dūmōšonu, spēj sarezēt akvareļgleznīceibas vērteibas un veidot kulturvidi ap sevi.

AIGA KUPRE KÖPĒC?

Köpēc otkon ir rudiņš?
Köpēc leits leist
i saule ratōk speid?
Köpēc naks
Un köpēc dīna?

Köpēc es raudu,
Kod skumeigs mañ prōts?
Köpēc es smejūs,
Kod vyss ir O' key?
Köpēc es reitūs soku: labreit?
Eh! Cik daudz šūs — köpēc?
Bet vīnu zyny drūši —
Vysas atbiļdes sōksis uz — tōpēc!

1996. GODA 1. NOVEMBRIS

TEDIS

EISTS LATGĀLS

Pyrms pōrs godim 15. augustā sājusmeigas apceres īdvasmōts nu Aglyunas dzeļceļa stacijas agrā reita stundē laidūs kōjom uz Aglyunu. Krustojumā, kur varons stōv bolts krysts, vairōki policisti naļōve automāšnom braukt pa taisnōkū ceļu, bet lyka tōm grist leikumu. Kotram gadējumam vīnam apsavaicōju — voi es kōjom dreikstu īt pa taisnōkū? Jaunais puisis formas tārpā sataiseja laipnu seju mani uzklauseit, bet, padzērējīs jautōjumu, nazyn kōpēc sazatryukōs un steigšus metēs prūm pīldeit sovus teišūs dinastu pīnokumus.

Tō reita pīrgōjiņs mani palicis atmīnā kai vīns nu skaitočajim dzeives breižim. Sauleite rūtōja, kōp-dama dabas jumā, lauki un mežs spēceigi smaržoja pēc Latgolas, un tādi smaržu nikur cytur pasaūla klejōjūns naasmu jutis. Cik pīrādāzams, uz ceļa atsarodūs vīneigais kōjomgōjējs, un lauku sīveņas uz divritenīm mani apdzānīt, kota velēja atzineigu smaidu. Vysapkōrt valdēja tik dzīlā klusums, ka sasajutu vīneigs, ka tyku jaunū pīsī nerrōjīs uz krustojuma — tik teišām mašynom ar sovu ryukšonu, eļļu un benzīna dvaku nav kō jauktīs šīmā Diva mīrā.

Namonūt klotē beja Aglyunas cīmots un prōts nesēs kū padzertīs. Lai gon laiks rōdēja septeitū reita stundi, kaida uz ötru rūku uzcalta vosoras kafejnīca rōdējōs atvārtā. Plašājā laukumā ar daudzim gaļdenīm sēdēja vīns vīneigs veirs pi vairōkom ols butelem, un, mani par pateikamu pīrsteigumu, vaigā atpazīnu skūlas bīdrū, ar kuru nabejom tykuši godsymta catūrksni. Tik daudz tyku dzērējīs, ka jō gimine dzeivoj daudzeivūklu mōjā pi pošas Aglyunas bazneicas. Un te, tik agrā stundē pīvysam ūtrā cīmota golā... Nanūsaturēju un uzprāsēju... kai tai?...

«Ā» — muns bērneibas draugs kai atsamūdōs nu kaida sapyna un pīpīldēja mani ols glōzi. — «Mañ, redz, kotru dīnu nōk svātums nu bazneicas. Mož i par daudz dēj vīna grēcinīka. A, redz, jyusim, kas kleistit pa pasaulli, tō vīnmār pītryukst. Tok, redz, es i atbreivōju sovu vītu, pādāms kriti tōlōk, lai jyusim byutu vīrōk ryumis...»

Padzērējīs tik augstus vōrdus, aiz cīna jau gribēju ceļīs kōjōs, kod kafejnīcas durovōs pīsārōdēja pīmīleiga sīvīte boltā pīkšautā un nōce uz myusu pīsi ar vōrdim: «Nōc nu, veire, paleigūs — atvede smolkmaizeites...»

Ontons, tai vēl šūboltdīn sauc tū veiru, beja atrōcis paleigūs sovai sīvenī... Ar tū pošu jō teiktūs vōrdu vērteiba munōs acis vēl vīrōk pīauga. Ar vyssmolkōkū diplomātiju, kō tik bīži pītryukst myusu valstsveirīm, senejais draugs lyka maneit, ka nav kū uzdūt dumus jautōjumus...

... Turpīnōjōs «FotoMaka» reikōtais amatīru dorbu konkurss, pīrmō kōrta tagad nu Preili aizvēzējīs uz republiku, kur pīsādola vīsi te uzstōdeiti dorbi. Kaida tī, Reigā kuram byus laime, kai byus nūrītējis konkurss — dzeivōsim redzēsim, bet Latgolā jau tikpat kai sōcis jauns. Tō aizsōcēji vālātūs, lai šūreiz byutu vēl vīrōk daleibnīku, gon jau pīrsteiguma bolvas atsarassūt dēj vīsu. Šūdī publiejamī attāly vēl nu pīrmōs tūris, tūs autors ir preili, örsts Jurijs Kīsanovs.

SVEICĪNS

*Sveicīns draugim tīm, kas
tōli ir,
Sveicīns tīm, kū munas
rūkas skar,
Sveicīns tīm, kas vīnmār
mani mīloj,
Sveicīns tīm, kas vīnmār
mani neist.
Vīnolga vīsim dzeive
prījōm aizrūt,
Vīsim pīnōks zalta rudiņs
reiz;
Vīsam pōri klōsis bōlōs
lopas, —
Jauna dzeive auss ar jaunu
reit'.
Mes tik laipas pōri aizai
asam,
Kas škir pagōtni un
nōkūtni,
Laika šaubas sovā sīrdi
nasam
Un div' dvēseles kai jauna
liktni.*

NORMUNDĀS DIMANTS

PĪMYNU AR SŌPI

Tīkkū uzrakstēju dzejūļi, tīs ir «myusu pogosta» izlūksnē. Atcerūs, sovā laikā O. Kravaļa teice, ka byutu labi, jo vysaidi un dažādi dialekti voi izlūksnes, voi kas nu myusim te ir, «sasacanstūs» un tod izkristalizātūs, kurs nu jīm «foršs». Patīseibā palyktu tīs, kurā byutu uzraksteits vīsvairōk un vīsinteresantōk. Kod es rakstēju, beja vīgli vīgli dūmōt, vīgli rakstēit. Jo publicēsit, varot rakstēit, ka tīs ir vītējums Kravaļam — par jō dūmom, tū rokstū. Vyspōr interesanti — mož es ari tōlōk rakstēi latgaliski, jo atšķireibu nav. Divus dzejūļus asu sarakstējis angliki un tī persona, kam beja veļteiti, atrakstēja: «You are a great writer». Kū to cytu jei rakstēis.

Beja dzejūļi ari krīviski, vēl «Lenīna Karogā» barikažu dīnos par «devušku junoj Litvy». Mani tod gribējōs pateikt, cik brīsmēgi Latvajai vajag breiveibū. Dzejūļi par «beluju rozu» parōdēju Kravaļam un jīs teice, ka cytōs volūdōs var rakstēit «suvenīrdzejūļi», kai pīmāram Egils Plaudis spāniski. Kurā volūdā mani ir «suvenīrdzejūļi», kurā nav.

Jā. Lai tod nu jyusim ir iztureiba avīzes izdūšonā latgaliski un daudz laseitōju. Veiskups Bulis ari tū latgalu volūdu styrī ivāroj, aicynoj «augši turēt». Nazynu, jo ar laiku rassīs ari specialō literatūra, tehniskō un tamleidzeigi, byus

vīaptverūšo terminologija vīsōs jūmōs, tod tei volūda byus. Sōc jau ar dailliteratūru, tikai pēc tam volūda īt cytōs sfērōs. Byutu labi, jo Oskars Seiksts jau tagad sōktu veidōt modernu latgalīšu terminologiju medicīnā un vēl vīsur cytur, na darynōt naz kū, kas nav saprūtāms kai, pīmāram, «sier-pynoj» u. c. Nu vot, pasarōdēja ari pi manis latgalīm rakstureigō tīksme pīvīceit. Bet nā — Oskars ir malacs, lai tik laiž vīsa pasaūla literatūru latgaliski... ***

*Es tevi pīmynu ar mūkom,
Ar soldu sōpi krevšu stevri,
Ar vīntuleibā caltom rūkom,
Un plāisu bezjēteibys mevri.
Es tevi pīmynu ar mūkom.
Es tevi pīmynu ar sōpi
Par tū, cik veļteigs ir tovs celš.
Pret naz kū — sevi, sevi krōpi.
Nu tovā sīrdi rudiņs elš.
Es tevi pīmynu ar sōpi.
Es tevi pīmynu ar mūkom.
Nikō nu patīseibys nav.
Es radzu vējis egis lūkom
Un mēness kōps uz debess jau.
Es tevi pīmynu ar mūkom.
Es tevi pīmynu ar sōpi.
Es tevi pīmynu. Pa jūkam.
Pa jūkam es.
Tu — teišam slōpi...*

rūtālas, fotografiskas detalās attālūs un vīglas pōrejas nu vīna krōsu tōņa uz ūtrū. Sovu pīrmū pīstōveigū gleznu izstōdi sareikjīs Toronto.

Mōksliniks miris 1975. goda 28. juli Beīvertonā, Ontario provīcē. Jīs paglobōts Blīvertonas kopū.

* Pēc ūrēmu preses materialim.

ĀRTURS RUBENIS

KAI VEIDĀT LATGOLAS TEĀTRI?

Pōrruna par profesionalū teātri Latgolā pēdeigū reizi cylota «Zemtura» 15. marta numeri. Tur pōdrukōts Ontona Varslavāna roksts.

Skaidrs ir tys, ka Latgolas teātrim jöbyut Latgolas pošā vydā, na Daugavpili, bet Rēzeknē, geografiskō izvītōjuma un skateitōju vairuma sasnīdzameibas pēc. Tys gona nanūzeimej, ka Daugavpils skateitōjus bytu jōatstoj nūvōrta, bet nu geografiska centra viglōk gōdōt par vysplašokū skateitōju luku. Tais ir dzeives fakts.

Navaru runot par pošreizējim teātra dorba dareitōjim Latgolā un jūs uzskotim. Kotram sovi pamatōju mi un dorba veids. Ar kritiku vīn navar radeit kaidu pasōkumu. Vajadzeiga konstruktivi rodūša pieja.

Latgolas teātra publika pyrmōm kōrtom ir tikai latviši, nūvoda originali idzeivōtōji ar vysu sovu latgaliskū montōjumu. Tīm teātris dūmōts, tī byus golvonī skateitōji.

Tys nūzeimej: teātra izrōdes latgaliski un latviski, sovu reizi un sovā vītā. Repertuarā jöbyut klasikai un jaunradei, kurā pyrmōm kōrtom parōda myusu pošu cylvāka mentalitati un byuteibu. Leidz tam laikam, kod byus uzplaukuse dažaidu teātra skateitōju kūpeiba, nu pasaūla pabyrom un ari nu cytu tautu tulkōjumim Latgolas teātris atsaturēs sovā repertuarā.

Latgolas teātra organizēšonai jōt trejūs vēriņūs. Sabidreibas pulcynōšonā, financialūs un saimnīciskūs vaicōjumu rysyņōšonā un ansambļa organizēšonā. Latgolas teātra nabyus, cikom vairums sabidriskōs, izgleiteibas un kulturas organizaciju un jūs daleibniki nabyus gotovi pīsādaleit taida teātra reideišonā.

Kū tys nūzeimej? Teātra radeišonā

jōpīsaista vysplašokais sabidrisku un kulturas personebu lūks un atbolsts, īskaitūt apgobola un vītejūs pašvaldeibu vadeitōjus. Tys nūzeimej veidōt paplašynta veida padumi, kurai ir plaš pōrstōveibas diapazons.

Itū uzacīnōtū darbinīku sasaukšona kūpējai sapuļcei ir nōka-mas darbeņš.

LATGOLAS TEĀTRIS jōdybynoj kai sabidriski bezpēlās kulturas un izgleiteibas istōde. Tai tīseibas īgyut, uzturēt teātra āku un inventaru sova dorba padareišonai. Tam piņokums kōrtot rēkinus un izstrōdōt, pījimt un eistynōt sovus dorba plānus takūšai dorba sezonai.

Šū istōdi voda organizaciju un personu izbeideita valde. Valde pījam dorba teātra mōkslas vadeitōju un administratoru, kuri LT uzvadumā veic mōkslinīciskū un saimnīciskū darbeibū.

LT valdei jōrysnoj saimnīciskos un finansialōs problemas, nūorganizejūt dažaidas dorba grupas, atbīdeigas par atsevišķu uzvadumu izplānōšonu un izvesšonu. Vīna nu tādom dorba grupom ir finansu komisija, kuras uzvadums plānōt, organizēt un izvest naudas leidzekļu sagōdi uzstōdeitō teātra budžeta rūbežūs.

LT jōpōrteik nu sabidreibas un privātu personu atbolstīm un zīdōjumim, izrōžu bīlešu un cytim saimnīciskim īnōkumim, kurus vāldes uzvadumā saimnikoj administracija.

Pi valdes var pastōveit ari cytas dorba grupas dažaidu projektu organizēšonai. Vīna tāda grupa ir Dāmu komiteja, kura plānoj un izvad dažaidus labdareibas pasōkumus par lobu teātra leidzekļu sagōdei.

Dorba grupu veidōšona un nūstabilizēšona ir valdes uzvadums. Vyssvareigōkais LT vāldes

uzvadums ir pīsaisteit teātra mōkslinīciskū vadeitōju un administratoru. Itam diviyugam vajadzeigi zīneigi, talanteigi un izdareigi cylvāki, kuri spēj kūpēji strōdōt LT lobā.

Mōkslinīciskajam vadeitōjam svareigōkais dorbs ir radeit teātra ansamblī un tehniskū personalu. Teātra ansamblī navar radeit ni nu kō, tōpēc tāda radeišona byus vairōku godū pasōkums.

LT sōkums byus pavysam pīticeigs, sōcūt ar pašdarbniku teātra pamatim. Rēzeknē jōizsludynoj vītejū talantu pīsāsaceišona uz darbeibū nōkamā LT uzvadumā. Treju mēnešu laikā jōsagatavoj pyrmais uzvadums lelōkam ansambļam.

Jōizsludynoj luga un lūmu sadaleišona, skaidri pīsokūt, kur un kod tys nūtiks un ka tys byus LT ansambļa pasōkums. Jōnūsprauž disciplinas praseibas ansambļa pyrmajim daleibnikiem un styrni jōeistnoj tō detaļas.

Tym pošā laikā mōkslinīciskais vadeitōjs apzynoj tehniskūs darbeibūs un nūorganizej pyrmū uzvaduma dekorativu un cytu itārpumu. Uzvadums jōplānoj tai, lai parōdeitu, cik izrōžu byut Rēzeknē, Daugavpili, Viļānu voi cytur. Tautas nomu Latgolā ir pulka un teātra valdei jōpōrbauda tū tehniskū pīmārētēbu teātra izrōdem uz vītom. Tod var nūsprauž izrōžu dorba plānu, tys ir — kalendaru.

Pyrmais uzvadums parōdeis, cik nu daleibnikiem byus dorba dareitōji un kurim nabyus vitas teātra ansamblī. Daleibniki pīsaisteišonai jōpalik aizvīn atklōtai, lai vīnmār ir jaunu talantu pīplyudums. Jōsarēkinoj, ka talantim ir sovs laiks teātra dorbam, sovs laiks cytim pasōkumim.

Jau pyrmō uzvaduma laikā LT jōizsludynoj nōkamō uzvaduma

sōkšona un lūmū sadaleišona. Mōkslinīciskajam vadeitōjam nibut nav jōvoda vysi teātra uzvadumi.

Teātris pīaicynoj cytus režisorus. Tod byus dorba pīla i s t s mehanisms, ka LT strōdōj pīvārōk i m u z v a d u m i m un dūd īspējas vītejām talantam rast sovu reizi pībyut uz skotuvēs.

Pīrmais dorba gods byus kritisks, vājādēs pareizi i sōkti ansamblī un radeit tehniskū personalu.

LT ansamblām pēc īspējas plašok jōpīsaista aktīri. Tys nikas, ka aktīri natrenāti. Tys byuss mōkslinīciskā vadeitōja uzvadums — uzvaduma sagatavošanas gaitā trenēt dorba dareitōjus, ar praktiskim pājēmīnim.

Aktīru studiju var plānōt pēc pōrs godim, kod vītejūs talantu gona rūseigam teātra dorbam.

LT plānoj sezonas laikā istudeit vīsmoz 4—6 lugas. Bārnum un pīsaudžiām jōroda pošim sovi ansambļi un uzvadumi LT ītvorā.

Repertuaru jōmaina tai, lai vīnai plaša ansambla lugai sekoi dažu personu uzvadums, komedijai — drāma. Naizavaireit nu smīklīm un uzjautrynošonās. Lobōk, lai vīnas

AUTORS 1997. GODA VOSORĀ SOVĀS MŌJĀS

izrōdes pōrpylnas skateitōju, nakai eksperimentalī tragisku operu, kur skateitōji.

LT dorba sākumā tikai mōkslinīciskais vadeitōjs un administrator var sajimt oglas. Tikai panōkūt teātra dorba gataveibū vairōku godū garumā var dumōt par olgōtim darbinikiem voi par profesionalā sastōvu.

Rītumu pasaulē nav nikas naparosts, ka vasalu regionu teātri dorbojās kai pašdarbeibas pasōkumi, bet snādz izrōdes profesionalā mōkslas limini. Tys pa daļai nūteik tōpēc, ka profesionali teātri saisteiti naudās taisēšonā, bet profesionali trenētī mōksliniki sovās mōkslas pīpīdēju māju var veikt ari pašdarbniku mōkslinīcīkā nūstōdeitā pasōkumā.

JŪNS VIĻUMS

NABREIVES GODI

2. turpīnōjums

«Atbreivōtōjī» pērka vysu, kas gadējōs — svīstu, dasas, drēbes, puķstīpus, velosipedus un vysu kū cytu. Rubli pileidzynōja latam un tam nu beja napīradzāti augsta vērteiba.

Augsts — korstōkais ražas nūvōšonās laiks. Lai cylvāki dzeivōja nāziņā par reitindu, tūmār ražu vōce. Kas nōkūtnē, voi zeme jīm vēl pīdareis, voi byus jau kolhozi? Kam mojōs beja radio — tys lobōk beja informēts par nūtykumim, jo vēl protā kaidu svešvolūdu, tod zynōja par vysu pasaulli.

8. septembrī Rēzeknē, kai agrōkajūs godūs, tyka svīnāta Mōras dīna — bazneicas svātki, kai jau beja sōkūsēs kampaņa pret tīseibā. Voi Latgolas cylvāks tī pēški var nūsāvērtīst nu Dīva? 9. septembrī, kai vīnmār, beja tērgs. Preču vēl natryuka. Man kai skūlānām nāudas nabeja par daudz, tāvā un mōtes dūtī santimi, uz tērgu tūmār gribējōs aizīt. Vysvairōk pīvylka grōmotu stendi, ari vysaida veida loterejas, kur par desmit voi divdesmit santīm varēja vinnēt kaidu līteju.

1940. godā pyrmū reizi dabōju

braukt ar viļcīni — agrōk tādas īspējas nāsagādēja, ar Rēzeknes — Reigas viļcīni aizbrauču leidz Skryndas stacījai, kas beja pyrmō pītura īprīk Sakstagola.

Septembrī sōcēs cenu pāaugstīnāsāna prečem, mōceibū gods atsasōka 23. septembrī. Beju jau 4. klasē, skūlōtōji — tī poši, nabeja vairs tīseibas mōceibas un vōcu volūdas, tōs vīta — krīvu volūda. Vōcu volūda man pīsadeve, bet ar krīvu beja slytīkō, cītāds alfabeti. Mōceibū grōmotas beja palykušas vacōs, vēsturi apgvym pēc Frida Zāliša «Latvijas vēsture». Bet jau pasarōdēja ari Lenina, Stalina dorbi un par pīoneuru dzeivi. Skūlas bibliotekā vēl beja «Draudzeigō aicynōjuma» grōmotas, bet lāsejōnai vairs nātīka izsnāgtas. Pīmāram, brōju, Jāpu un Aleksandra Grīnu, Viktora Egliša, Kārļa Jēkabsona, Jāņa Sārta, Edvāra Virzas, Zentas Mauriņas, Arvīda Švābes, Veronikas Strelertes, Zinaidas Lazdas, Jāņa Veselā, Voldemāra Damberga, Aīdas Nīdres un daudzās cytas. Tūtis sōka «īsāvīst» jauna rakstnīku grupa, kuri slavynōja jaunu ikōrtu.

AGRIS LĪPĒNŠ,
«DB» KARIKATURU NŪDAĻA

— Vajdeiba īcerējuse samozynōt sertifikātu izmontōšonās laiku par divim godim un jūs vērteiba — uz pīsi. Pošas tautas lobā, pītoms, kai nasamūka tik ilgi.

— Izgleiteibas fināsesonās nūdūšonā pāsāvaldeibu fināsu izleidzynōšonās fondā ījutāmi īpīcīnōjuse vysus, kai na pošus skūlōtōjus. Bet tīm jau ari nīvins nīkō naprosa.

Vosorā tāvs beja pīsādaliejis meža dorbus Madlinas apkaimē — tur dzeivōja jō mōsa ar veiru un meitu. Kod rūdiņa pusē aptryuka metala piplatīnī un izlaide pīpeira naudu, jys atsytēja 10 latus — par tīm nu vīna klases bīdra nūpērku slēpes un vārēju mōceitīs braukt ar tōm.

1940. godā kādā rūdiņa nākti beja nūgōzts Mōras pīmīneklis «Vinōti Latvijai», aizvasts ar traktoru uz lūpkautuvi — tai sōcēs myus kulturas iznycīnōšonā. 7. novembri beja paradzāta oktobra svātku svinēšona, kas myusim beja sveši, bet myus vālsts svātki 18. novembri natyka pīmīnāti. Nabeja vairs Latvijas un nabeja jōs svātki. Vēl jau mes moz kū zynōjom par sovu «jaunū dzīmīni», vēl moz zynōjom ari par represijom, par latvīšu skūlu likvideišonu. Jaunajā ikōrtā bejom nūdzeivōjuši tikai dažus mēnešus. Beja vēl ari samārā sylts dobā, pyrms snīgs tūgod uzsnīga 19. novembri un nōkūšajā dīna jau beja isastōjuse zīma.

Decembri otkon pacēle cenas, daudzās prečes nu mōksōja dubulētēgi voi pat vārīk. Apgrūzeibā jau pasarōdēja ari krīvu rublis, latam zuda vērteiba. Pasarōdēja ari jaunas mōceibū grōmotas, 4. klasei tādas beja matematikā, vēsturē — padūmu savīneibas, Latvijas vēsture nabeja parādzāta jaunajā programmā.

Uz Zīmassvātkiem myusim, skūlānām, īdeve divas breivdinās. Mozpulkī, skauti un cytas organizācijas beja likvidātās, bet mes na labprōt gribējōm stōtīs pīoneerūs un komjaunīšus. Pīmāram, myus klasē beja tīkai divi pīoneeri.

Pinōce Jaungoda breivlaiks, myusim apkaimē izplatītēja sāslīmšona ar cyceļu, klasē pīlyka pīstukša. Muns tāvs vēl strōdōja Vīdzemē. Avizes dabōjom ratōk. 10. februari slīmeiba pīvarēja ari mani, leidz apreļam pīvadēju slīmeicas gultā. Kokls beja tā aizpampis, ka vārēju nūreit tīkai šķidrumu. Vēl ari aprēli na pavasara nabeja ni vēsts, bet 13. aprēli, Leldinēs, beja pīts polu laiks. Snīgs nūkusa apreļa ūtrajā pusē, bet ījūrījum beja solts. Veseleiba uza-

lobā, varēju jau aizit leidz kāminim. 30. aprēli ar tāvu aizgōjōm leidz piļsātai, tāds celš beja ītū nūgurdynūš un vārōkas dinas sōpēja kōjas. Dzeivōja pa mōjom, lāsēju grōmotas. Mōceibū gods beidzēs kai parosti, bet man pīsasakaitēja, kai skūlu naapmekleju nu februara. Piļsāta beja tūkšā, pi veikalām veidōjōs ryndas, jo tryuka pīre. Sēja tūgod aizakavēja.

Natōli nu dzērnomov Greivūlās beja sorkonais stureits, kurā reizi nēdēja nūtīkā sapuļces. Reiz aizgōju, lai papīteitā jaunokūs laikrokstus un žurnalus, kū tī varēja dabōt.

Makarovā pī Rēzeknes beja parādzāts ceļtīnu fabriku. Nu zemnīkām sōka ipērkt akīmīus, par vazumu mōksōja desmit rubļus. Pīrs vazumu aizvede ari muns tāvs. Nu pogosta beja atsuteits saisteibū rōkstis par gaļas, vīlnas, pīna pīgōdi. Tai ka myusim beja 3 hektari zemes, to beja valstījētējā 120 litri pīna.

Juni vēl turpīnōjōs sēja, sōka izplatītēs baumys par gādamū karu. Tūmār dūmōju, kai mōceitīs vājādēs, par 13,50 latim nūpērku skūlas mugursūmu. Pinōce dinas un nāktis, kod reikōja cylvāku medeibas, atjēme un pīsāvīnōja montu. Tei pīlyka nūdevējīm, bet ezeloni ar aplaupeitām cylvākiem uzjēme gaitu uz austumim.

22